

**НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ ЗА ТЕАТРАЛНО И ФИЛМОВО
ИЗКУСТВО „КРЪСТЬО САРАФОВ” СОФИЯ**

ФАКУЛТЕТ „СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА”

КАТЕДРА „АКТЬОРСТВО И РЕЖИСУРА ЗА КУКЛЕН ТЕАТЪР”

РЕЦЕНЗИЯ

От Проф. Д-р Любомир П. Гърбев - КАТЕДРА „АКТЬОРСТВО И
РЕЖИСУРА ЗА КУКЛЕН ТЕАТЪР”

на

Дисертационния труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор”

**„ОБРАЗОВАТЕЛНИЯТ ТЕАТЪР – НАЧИН ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА
ПОСЛЕДИЦИТЕ ПРИ ЖЕНИ, ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ ПО ВРЕМЕ
НА ВОЙНАТА В КОСОВО“**

Автор - **Маригона Бектеши Ферати**

Научен консултант доц. д-р Константин Каракостов - КАТЕДРА
„АКТЬОРСТВО И РЕЖИСУРА ЗА КУКЛЕН ТЕАТЪР”

„Най-важните фактори за преодоляване на травмата е социалното приемане на жените жертви. Смятам, че осъществяването на настоящето проучване и следващото го поставяне на спектакъла, предлага за нашата страна новаторски метод, чрез който да бъде чул гласът на жертвите и техните истории. Вярвам, че това ще повлияе като катарзис на публиката, а също ще промени възгледите и начина на мислене на хората върху този проблем“

Маригона Бектеши Ферати

Предложеният ми за рецензия дисертационен труд представлява текст, в електронен вариант, с обем 155 стандартни страници и съдържание:

РЕЗЮМЕ, УВОД, Въведение, Актуалност и значимост на темата, Дефиниция на термините, Задачи на изследването, Цел на труда, Хипотези на изследването, Методи.

ПЪРВА ГЛАВА - Образователен театър...

ВТОРА ГЛАВА - Аугусто Боал и „Театърът на потиснатите”, Форум-театър, Законодателен театър...

ТРЕТА ГЛАВА - Насилие и театър – въздействия...

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА - Исторически случаи на изнасилване по време на война...

ПЕТА ГЛАВА - Представления за изнасилените жени в света...

ШЕСТА ГЛАВА - Специфични особености на преодоляване на последиците при жените, жертви на насилие, чрез театъра...

СЕДМА ГЛАВА - Финално тестване на хипотезите...

ЗАКЛЮЧЕНИЕ, Библиография, Приложения, Илюстрации, Интервюта, Авторски творби на докторанта и Анкета по темата.

Съдържанието и подтемите недвусмислено подсказват задълбочено и аналитично изследване на проблема, както и аргументираните пътищата за преодоляването му. Като че малко избързах със заключението си, но то се потвърди и след като обстойно се запознах с позицията на авторката и творческия резултат в текста.

Маригона Бектеши Ферати е от 2019 г. Докторант на самостоятелна подготовка в **НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, София - ФАКУЛТЕТ „СЦЕНИЧНИ ИЗКУСТВА” КАТЕДРА „АКТЬОРСТВО И РЕЖИСУРА ЗА КУКЛЕН ТЕАТЪР”**, с Научен консултант доц. д-р Константин Каракостов

Биография -

Театрален режисьор в Компания - “Mitrix Culture”, Митровица, Косово – от 2015г до сега.

Магистър по театрална режисура в Академията по изкуствата, Прищина, Косово – 2016-2018 г.

Бакалавър по театрална режисура Прищински университет. Косово – 2011-2015г.

Бакалавър по мениджмънт квалификация Колеж „Универсум”, Прищина, Косово - 2010-2013 г.

Творческа дейност

- 2011 Режисьор на "Антигона" в Прищина, Косово. Автор: Софокъл
- 2012 Режисьор на "Крал Лир" в Прищина, Косово. Автор: Шекспир
- 2013 Режисьор на "Сън в лятна нощ" в Прищина, Косово. Автор: Шекспир
- 2014

Режисьор и Автор на: "Разкаятие" в Прищина, Косово. Автор: Маригона Бектеши • 2015 Режисьор на "Летен ден " в Митровица, Косово. Автор: Славомир Мрозек • 2016 Режисьор на "Учителят" в Митровица, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2016 Режисьор на "Клас X/Y" във Вуцрия, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2016 Режисьор на "Госпожо президент..." в Облич, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2016 Режисьор на "По закона или по Кануна" в Щима, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2016 Режисьор на "Ех, тези писма" в Малишево, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2016 Режисьор на "Отечество" в Драгаш, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2016 Режисьор на "Интелектуалци " в Истог, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2017 Режисьор на "Нещо за Дечан" в Дечан, Косово. Автор: Мирсад Ферати • 2017 Режисьор на "Мъже под чехъл" във Вуцрия, Косово. Автор: Миро Гавран • 2018 "Как да убиеш президента" в Националния театър на Косово. Автор: Миро Гавран • 2018 "Мъже под чехъл" в градския театър на Вльора (Албания). Маригона Бектеши Ферати. Автор: Миро Гавран • 2020 "Жената на прозораца" Професионален театър на Митровица Автор: Арта Ариффи

УЧАСТИЯ В МЕЖДУНАРОДНИ ФЕСТИВАЛИ

• 2016 Международен театрален фестивал "Youth On Stage", Белгия • 2016 Международен театрален фестивал "Kampala", Уганда • 2017 XI Международен театрален фестивал в Намур (Белгия) • 2017 Международна университетска среща в Лиеж (Белгия) • 2017 Международен театрален фестивал "Kestenburg", Босна и Херцеговина • 2017 Международен театрален фестивал "Време 2017 ", България • 2017 Международен фестивал на алтернативния театър, Колашин (Черна гора) • 2018 RITU 35. Международна среща на университетските театри, Белгия • 2018 Международен фестивал на професионалния театър, Канада • 2018 Театрален фестивал "Кадри Роши", Гирокастра (Албания) • 2018 Международен театрален фестивал, Италия • 2018 Международен театрален фестивал, България • 2018 Международен театрален фестивал "Gavran Fest" 10-то издание, Прага • 2018 Театрален фестивал "Mitrovica in Fest", Митровица (Косово)

Уъркшопи със студенти, организирани от Маригона Бектеши по специална покана • 2018 "Актьорство и режисура", Канада • 2019 "Образователният театър по света", Канада • 2020 "Образователен театър", Гърция • 2020 "Образователен театър", Литва

НАГРАДИ

- 2018 "Мъже под чехъл" * "Най-добър актьор" на театралния фестивал "Кадри Роши" (Албания)
- 2018 "Мъже под чехъл" * "Най-добър актьор" на театралния фестивал "Mitrovica in fest" (Косово)

Впечатляващ е и списъкът с публикации:

1. „Образователният театър като начин за преодоляване на травмите на жени, изнасилени по време на войната в Косово“, Маригона Бектеши Ферати, Глобален научен вестник GSJ, 5 страници по 1800 знака с интервали - общо 8000 знака, Публикувано в том 9, БРОЙ 2, февруари 2021 г., ISSN 2320-9186.
2. „Образователен театър и жертви на сексуално насилие“, Маригона Бектеши Ферати, Социални изследвания, 4 страници по 1800 знака с интервали - общо 7200 знака, подадено за публикуване в том 15, № 1 (51) ISSN 2309-3455 (ПЕЧАТ) и ISSN 2309-347 (ОНЛАЙН), 22 март 2021 г.
3. „Образователният театър и оцелелите от сексуално насилие по време на война“, Маригона Бектеши Ферати, Национална научна конференция, Университет „Eqrem Qabej“ Гирокастер, Албания, научно съобщение от 618 знака с интервали, подадено за публикуване в том 9, ISBN, 27 март 2021 г.

Как да разбираме „жанра“ Образователен театър се пита авторката още в началото на темата. Какво е ОБРАЗОВАНИЕ чрез театър? Ще си позволя да цитирам написаното от нея в текста, което да голяма степен подкрепям и аз - „Образованието чрез изкуство е средство за развитие на чувствителността, емоционалната интелигентност за другия, способността за съпоставителен анализ и разбирането за многообразието у хората... и има потенциала да се противопостави на отрицателното въздействие на глобализацията с присъщата ѝ културна хомогенизация, чрез възпитание на креативни личностни със собствено чувство за идентичност.“ /14 стр./ Дефиниция, която пряко кореспондира и актуализира Аристотелевият **катарзис** като - „душевно или духовно пречистване чрез силни трагични, емоционални сблъсъци и преживявания“ /речник – катарзис/, но и подчертава нуждата от съхранение и развитие на чувството за креативна идентичност, както на актьора, така и на зрителя, което е на път да се загуби в лутаницата на глобализацията. Авторката продължава с търсенето на отговор и на това, какво е етническата идентичност и как тя се нарушава със сексуалното насилие над жените и децата?

Вече са минали над 20 години от войната между Косово и Сърбия, но темата за сексуалното насилие, което се е случило в Косово през тази война, остава чувствителна и болезнена тема за обществото. Как Образователният театър може да помогне на жени преживели сексуално насилие по време на война и носещи дълбоко в себе стигмата от дългосрочни психологически и здравословни последици? Авторката фокусира вниманието си върху пораженията на жертвите от войната в Косово, но последиците от сексуално насилие по време на война навсякъде по света имат идентични психични, емоционални, социални и икономически аспекти. „Освен преживяването на насилие като военно престъпление за съжаление обществото под някаква форма оказва вторично насилие над тези жертви, като не им предлага държавен рехабилитационен подход и като не признава изнасилването за военно престъпление.“/35 стр./ Използвайки значително количество примери от световната литературата по темата и автори като основа, **Маригона Бектеши Ферати** обобщава, че „образователният театър има важно значение за предотвратяване на сексуалните посегателства, за промяна на социалните норми по въпросите на сексуалността и за преодоляване на травматичните и емоционални травми, ако вече е имало насилие.“ /39 стр./

Правейки бегъл преглед в исторически и морален аспект на сексуалното насилие по света, авторката като че подчертава още веднъж необходимостта от Образователен театър, който да се окаже полезен и своевременен в подобна ситуация не само в Косово. Мога да подсказва още един пример, за който малко се знае. Става дума за държавна политика във фашистка Германия отразена в движението "Лебенсборн" иницирано от самия Хайнрих Химлер райхсминистър на вътрешните работи и райхсминистър по консолидацията на германския народ, като инструмент на националсоциалистическата расова политика на прочистване в държавата и в окупираните територии. Проектът в началния му вариант насърчавал СС служители да имат деца от арийски жени - руси и със светли очи, но после прераснал в безнаказани „извънбрачни забавления с трофеи“. Фактът стана достояние на медиите едва след признанието на Ани-Фрид Люнгстад – една от групата АББА - за изнасилената от СС офицер нейна майка и нерадостната им съдба. Когато момиченцето се ражда, тя дори не може да я изведе навън, защото всички я сочат като предателка. Не след дълго умира. /вж. интернет **Ани-Фрид Лингстад**/ За подобни случаи се писа доста, дори за българки, но които по понятни причини предпочитат да мълчат избягвайки репресии и семейни отношения...

Пета глава авторката приобщава и световния опит по темата в театрални проекти-спектакли – „Това са „токсични драми”, случаи на жени, които се опитват да повишат обществената информираност относно ежедневните заплахи, с които живеят. Театралната форма позволява да видим истината за насилието и да се насочим към причините му.“ Отново мога да подсказва и да препоръчам, но този път филма на Методи Андонов „Козия рог“ като своеобразен български опит по темата насилието и обезчестяване на жената, но и на родовата общност.

Споделяйки опита и заключенията от творческия си намерения и резултати авторката ни въвлича в един добре „подреден“ хаос от личния театрален опит и научните прозрения отразени вече в дипломната работа преминавайки през няколко съществени етапа:

Първи етап. Институционална подкрепа;

Втори етап. Събеседване с изнасилените през войната жени в Косово;

Трети етап. Кастинг;

Четвърти етап. Сценична адаптация;

Пети етап. Участие на психолог;

Шести етап. Хореографската постановка като важен елемент от представлението „Кралици без корони“;

Седми етап. Музикално оформление на спектакъла “Кралици без корони”;

Осми етап. Костюми и облекло;

Девети етап. Премиера.

За съжаление няха възможност да се запозная с финалния резултат като представление, но се доверявам на високата оценка и признание на публиката и специалисти.

Заключението на труда потвърждава приносния и научно-академичен характер на изследването. Изложеното в него не само обръща внимание на проблема със сексуално малтретираните жени на Косово, но и подсказва пътя по който техните психически и социални проблеми могат да бъдат потушени чрез въздействието на Образователния театър и неговите ролеви инструменти и функции. Емпиричният опит е с много висока стойност за театралите по света, но и провокира за още пътища и форми на лекуване и облекчаване на състоянието в науки като Психологията, Културологията, Социологията, Медицината, Психиатрията и т.н.

Предложеният ми за рецензия труд отговаря на научните и академичните изисквания за Докторска дисертация:

Актуалност – т.е. опира се на актуални и до днес открития от по-ранен етап;

Съвременност – Отчита най-новите и съвременни тенденции в научната и художествената дейност;

Прагматичност – Приложим е в съответната театрално-сценична и сродни на нея дейности.

Декларирам своята оценка **ДА** и предлагам на уважаемото научно жури, след положителната оценка и на останалите членове, да присъди на **Маригона Бектеши Ферати** образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 8. Изкуство, Професионално направление 8.4 Театрално и филмово изкуство (Театрознание и театрално изкуство) Позволявам си да определя своя положителен глас като белег за все по-високо научно и академично състояние на НАТФИЗ „Кр. Сарафов. На добър час!

С уважение: Проф. Д-р Любомир Гърбев

.....